

79. rocznica śmierci Antoniego i Janiny Żubrydów. Tragiczna historia rodziny „Zucha”

24 października 2025



Dziś mija 79 lat od tragicznej śmierci Antoniego Żubryda „Zucha”, dowódcy jednego z najaktywniejszych oddziałów antykomunistycznego podziemia na Podkarpaciu, oraz jego żony Janiny, która była w zaawansowanej ciąży. Zostali podstępnie zamordowani 24 października 1946 roku w lesie koło wsi Malinówka w powiecie brzozowskim. Ich zabójcą był agent Urzędu Bezpieczeństwa, Jerzy Vaulin, który działał z pełnym zaufaniem dowódcy.



fot. wikipedia

Od żołnierza Września do dowódcy podziemia

Antoni Żubryd urodził się 4 września 1918 roku w Sanoku. W młodości ukończył Szkołę Podoficerów Piechoty dla Małoletnich w Śremie, a następnie służył w 40 Pułku Piechoty „Dzieci Lwowskich”. Za męstwo podczas obrony Warszawy w 1939 roku odznaczono go Krzyżem Walecznych i awansowano na sierżanta.



Antoni Żubryd (pierwszy z lewej u dołu) w mundurze podoficera Wojska Polskiego. Źródło: domena publiczna

Po krótkiej niewoli wrócił do Sanoka i włączył się w działalność konspiracyjną Związku Walki Zbrojnej. W czasie okupacji współpracował również z wywiadem sowieckim, działając pod pseudonimem „Orłowski”. W 1941 roku został aresztowany przez Gestapo, a po długim śledztwie skazany na śmierć. Zdołał jednak uciec z transportu na egzekucję i powrócił w rodzinne strony.

Z UB do lasu

Po wkroczeniu Armii Czerwonej do Sanoka w 1944 roku Żubryd został funkcjonariuszem Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego. Szybko jednak ujawnił swoje prawdziwe poglądy – pomagał więzionym żołnierzom podziemia, ostrzegał przed aresztowaniami. Gdy wyszło to na jaw, w czerwcu 1945 roku zdezerterował, zabierając ze sobą żonę i grupę byłych partyzantów.



fol. Starostwo Powiatowe w Brzozowie

Wkrótce stworzył Samodzielny Batalion Operacyjny Narodowych Sił Zbrojnych „Zuch”, który działał na terenie powiatów Sanok, Brzozów i Krosno. Oddział, liczący nawet 300 żołnierzy, przeprowadził ponad 200 akcji zbrojnych przeciwko UB, MO i KBW.

Zdrada i śmierć

Pod koniec 1946 roku sytuacja „żubrydowców” stawała się coraz trudniejsza. Do oddziału przeniknął agent UB Jerzy Vaulin, ps. „Broniek”, dawny żołnierz AK, który zyskał pełne zaufanie dowódcy.



fot. Starostwo Powiatowe w Brzozowie

24 października 1946 roku Vaulin wywabił Antoniego Żubryda z domu pod pozorem rozpoznania trasy. W lesie zastrzelił go strzałem w tył głowy. Następnie zamordował Janinę, która była w zaawansowanej ciąży. Ciała małżonków trafiły do siedziby UB w Brzozowie, a następnie na zamek w Rzeszowie. Ich dalszy los pozostaje nieznan.



fol. Starostwo Powiatowe w Brzozowie

A N K I E T A

(WSPÓLPRACOWNIKA, GOSPODARZA LOKALU KONTAKTOWEGO)

ps. "Moskita" Nr rejestracyjny 513

a 21. XI. 1945 przez b. Wydr. v WMBP Kwaśtan
(nazwisko, imię, stanow. służb. prac.)

bojownicy (dobrowolności, przymusu)

Imię: Jerzy

ojciec: Sergiusz

nazwisko panieńskie: Margielerica


data i miejsce urodzenia: 9. VI. 1926 Warszawa

narodowość: polska

obywatelstwo: polskie

kształcenie: średnie

rodzina: inteligencja



Ankieta tajnego współpracownika UB Jerzego Vaulina „Moskita”. Źródło: AIPN

Vaulin w okresie PRL funkcjonował pod nazwiskiem Jerzy Wolen. Był cenionym reżyserem filmów dokumentalnych, nagradzanym przez Ministerstwo Obrony Narodowej. Zmarł w 2015 roku, nigdy nie ponosząc odpowiedzialności za zbrodnię.

Najmłodszy więzień PRL-u

Syn Antoniego i Janiny, Janusz, urodzony w 1941 roku, był kilkakrotnie aresztowany jako dziecko. Po raz pierwszy, gdy miał cztery lata. Jako

pięć lat spędził pół roku w więzieniu na zamku w Rzeszowie – był jednym z najmłodszych więźniów politycznych PRL-u.



fot. archiwum eSanok.pl

Po śmierci rodziców trafił do sierocińca, skąd wykradła go ciotka, która go wychowała i później adoptowała.

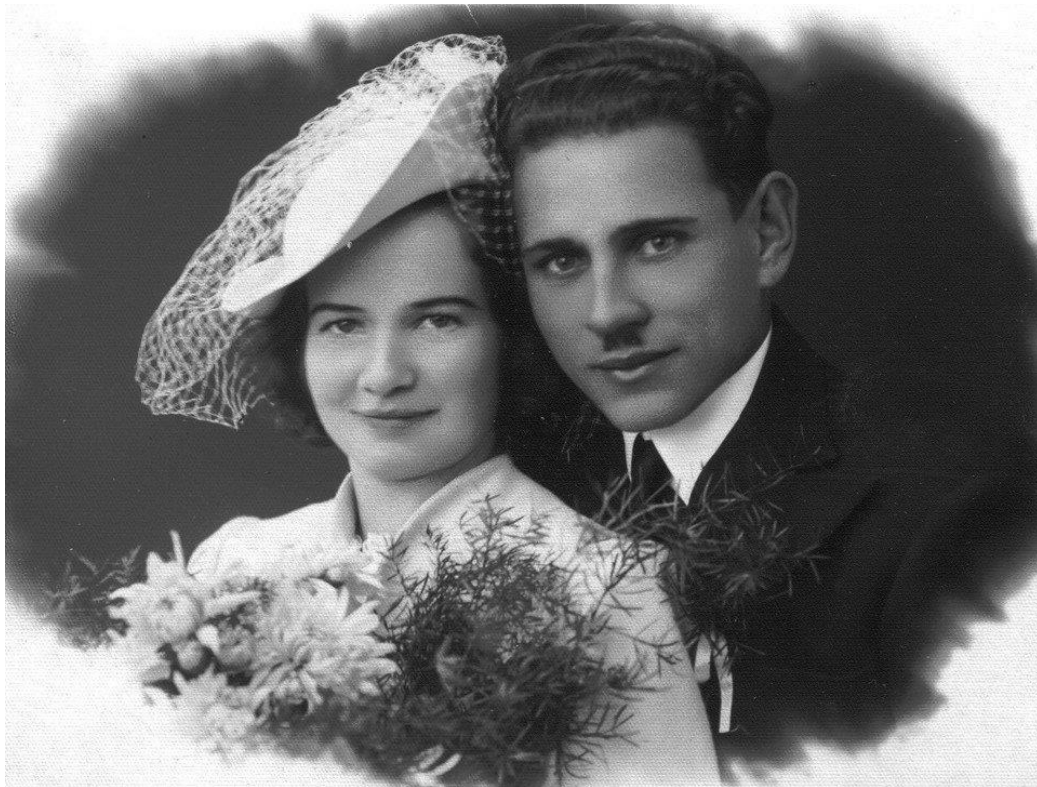
W 1997 roku Janusz otrzymał list od Jerzego Vaulina, w którym ten tłumaczył się z morderstwa, twierdząc, że działał w obronie własnej. Sąd w Krośnie w 1999 roku uznał sprawę za przedawnioną.

Rehabilitacja po latach

W 1994 roku Sąd Wojewódzki w Rzeszowie unieważnił decyzję o umorzeniu śledztwa z 1946 roku i oficjalnie zrehabilitował Antoniego Żubryda, uznając jego działalność za walkę o niepodległość Polski.

Historia Żubrydów pozostaje jedną z najbardziej dramatycznych kart podziemia antykomunistycznego na Podkarpaciu – historią zdrady, odwagi i cierpienia rodziny, która zapłaciła najwyższą cenę za wierność wolnej Polsce.

źródło: Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie



Ślubny portret Janiny i Antoniego Żubrydów fot. technopedia

<https://esanok.pl/2025/79-rocznica-smierci-antoniego-i-janiny-zubrydow-tragiczna-historia-rodziny-zucha.html>